

آج وغیت

اولان خدنه غم و درد و محنته آماج
 سن اماينه کجهه کوندنده اپچی بولاماج
 سن آما تپرو سو و قدان چو پيضه ملاج
 ويلات او سن او زون شامدشام احتاج
 ولی طبیعت اربابه لحم و مشتم دجاج
 سرانه وکوروم و مالبات و باج و خراج
 بوخوانته دی والله شیعه هجتاج
 چوخ المفانی او لا بیل باخادرسنہ تقفاچ
 گلیبر او غنیظه یا پریرو و رانیلیو ه آماج
 دوارار فهیب لا ل اول او لایر بیلله قلیج
 و گزنه ذلت الله کندن اندرا خراج
 کلپرا و خشمہ و زر آغز پوی تکرسراج
 تمام مالیق اموالیق اندرتا راج
 عذایی مالک او لوپ کیک و قمری و خراج
 تقاضن اندیم اربابی گرد نجھ خراج
 بینچل دوزل صوص و از جت یاند شداج
 آپار یمان ایله ویلا و باخ و قصر و کاراج
 پیغمدی دُورینه فوکر بگونه افواج

خطاب من سنہ ای بسوار هیت آج
 سن اپسله تایشین ارباب نازیلہ مجریہ
 سن اپسله تاکیہ ارباب پوستخ پالتر
 سن اپسله تا اولا ارباب بی نیاز و عنف
 طبیعتیه سنہ جوردو چخ قورو جھونه
 آیر ما لیق الیندن او مختلف آد ایله
 بو طور جور و ستم کیم اندیں سنہ مالک
 دولو گوئو او مختوق تله با خاز هیچ او رو یه
 مبادا نکه دیں اربابا آز ایله ستم
 دیں گر اربابا قربان های آجیک بخیوز
 تمد ایله ممه هرگز نہ امر ارباب لے
 او نون یا بیندا اماندید اپشام حئی وزو بیو
 اگر مباشر اربابه ائمہ من تعظیم
 سنہ بور جمت رینجن نیجہ سنہ کندہ
 تحملن فیہ آفان کور اندیب دار؟
 بور جتا ایله و رک چک سحر و لئشامہ
 قویت ایله سنہ ارباب سمت رینجن ایله
 سو مو بلی مالیق اموالیق پیقب جیسہ

سنان پولونله د و توب بېنفرى سىلەگىزىن
 سنان پولونله زىبىن ئىنابوب قۇمارداخى
 چېرى يېسىلىدى زىس مۇنەم مالىنىلىدۇ
 بېر سىقىر كېمى بىر ذرە ئىلمىز تاڭىر
 بېقرايسىندىك اىخىمنىدە عايدىن آپارىز
 تمام فىرى بود و خەرمى باسا آپا را
 آدىن مسادە قوپار باش يارىم دۇر دوغدا
 او دىشمەسە كەخەمن حساب اربابە
 كۈپەستىن كۈرن بېتىر سوزۇ بود يەن
 اگرچە تۈركىدا و زۇلىك ئارانىدە باپشا
 دۇرەپىشە ماشىن كەدىنى سەنە مەفتە
 او زۇن درېلى كېنى بىنك دېكىل ايا اپىباب
 و ئىلىدە وعدە سنان در دىيە دوا و لوئور
 جەمت نەندى كەھچاقا لاؤزىسىن باج:
 بېتىن كېلىپ بىللە اشعاڭ بەختىن آجىقى
 رەختىن بېلە سىنلىرىم قىلىپى زېنھار
 تۈركىم اپلىدۇ گاز آخىر ئىقىارا ئىلر
 پلايا باخىسان البتە ئاقاتارا ايلر
 قىلم دەپنى ئىندىز بىراخما «بىزاق»

د و توب بېرىسىف ماپىش ورۇ ئەنە ما ساج
 خدا يە شۆكرا او لوپ خېرە مىلبىر لېلاج
 بوجا زا او لورا داشاقىنى گىندىلەنە كەزتاج
 كەمفە ماالە بوقىدە عادت ايلە يېلىزاج
 ئايلىر قوجا قدالىم باخارىمەتەهاج وواج
 خېلى بىخ قازا كارپانىدە حسوا سخراج
 ورۇ يازار سىندىن مەھىرىمە شىخ سراج
 تو كەر آرالىقە اموالىقى ائىدە حەترەج
 بوقىدىك نە چىخ آساندۇ مەقصۇدە معەجج
 دېپر رەعەتە كەشت تاپ كېتىرىپىن دېلماج
 آماندى داخى دەمە ئاربا يەم دېكىل قەلاج
 نە لەستىك نە فەرانىپىن تەھىم نە تېماج
 ايناماد رېسە لە قىمان كەلە ئەنەز علاج
 سېب نەندى كەھچاقا لاؤزىسىن باج:
 نەچارە واردى دېلىمە خەندى ئەلخۇنلۇج
 يېپىن ايلە دو زەلزا دەم كەسپىنىڭ ئەنجاج
 او قانە كە او لەھىر كېن ئىشىرىدى علاج
 بوجوون وارپىندى سنان فەستىن قىل ئەستەج
 خەطلىي جىددە دە دوت قور موغۇنلىكلاج

یازابن بسا و هنین خرقان یحشی نین بنداد میر
کندیدن بیرینجی عدليه و کيله
علی کمالی

﴿ اسعد نظامي ، سئل آپا ردي ﴾

طبعیتین قانوونلارینا رعایت افتمک بشرين کمال و حقیقته یافت شمه -
گینده تام و تمام اثری واردیر، هرنهال دگمیش و آداما و شاقلاری و سیله
سی ایله طبیعت ایستک لریندن دونموش و قثیرمه و مصنوعی سیستم لر چوخا -
لیب، اجتماعی مستله لرینده چوخلو کوردوگون لر دوشوبدور، بوناگوره
گرهک انسانلارین باشی بللی لری و انسانلارا یچون باشلاری آغريپيانلار،
آدمیزا دلارین حیات ساحه سینده طبیعی رابطه لری آختاریب، تا پیپ آچیب
مختلف ملتلر آراسیندا یا یدیرسینلار .

او شاقلار بوناگوره معصوم اولارکی، دی - دانیشیقلاری وايش و گوج
لری طبیعتدن شأت آلیرو بوطبیعی وضعیتلری خاطرینه چو خدا شومه لسی
اولورلار، آتا لار سوزوده بوصمیمیت و فطری حالتلره مناسب دئییلیب کی:
(سوزون دوغروسوون او شاقدان سوروش) اما بونوو او شاق و انسانلار هر
قدر رابطه لری طبیعتدن او زا قلاشیب و مصنوعی آدا ملار رابطه لرینه یا خینلا
- شیرلار صفا و صمیمیت و بیر رنگلیگی الدن و شره رلر .

تورک لرین تا ریختری گوسته ریرکی، او نلار چوخ یئرلرده صداقت افلن
جان و باشдан گچیب لر، اما حقیقتدن او ز دونده رمه یب لر .

تورک لرین بیر آیری طبیعی خصلت لری ده بودورکی، تا بیره هنر یا بیر
صفت یا بیرا ردم ولیا قته یا راشیقی و مناسبت لری اولماسین او نو دیله
گتیریب وادعا افتمزلر، نشجه کی، بیر مدعی نین ده گوردوگو ایش ایلن
سوزوئون مطابقی و بیرلیگی اولماسین او تا توجه و ایمان و اعتقاد گوزو
ایلن با خیب و دوورو نا ییغیشما زلار، اما اگر بیر شخصیت ایش با شاران
وافل گزدیرن و یا باخشی یا ماندان باشی چیخان اوللسوون، او نو بؤیوکلوگه،
و افل بیک لیگه و رهبرلیگه سچیب و اوندان حمايت افده رلر .

ایراندا حکومت اشنون ائلخانیلار سلسه سی تورک لرین بیر بودا -
غیندان ما یا گله رلر افل و سیله سی ایله سوچیتیب اور تانیا چیخمیشلار و
او، ائلخانیلارین سچما قیناخاطر، نه بؤیوک - بؤیوک قورولتیا بلار قورولو

واسلام بويوران شورا، وانسانى نخورتانييان دموکراسى سىستملىرى، نىچە مىن ايللىر بوندان قاباقراق عملا تورك لر ايچىنده اجرا اولورموش، دەدە قورقۇد كتابىندا (ايچ اوغوزا ديش اوغوز عاصى اولوب، بىرك اولدىگى بويى) سۈلچەگىنده، بىزىم اوغوز با بالارىمېزىن بىك لرىنىن اىلدەن - ايله اپولرى نىن اوز اجازەلرى اىلن يغما لانماسى و بىك لرىن اقتصادى قدرتلرى آرادان گىتماكى ويا راماز استثمار قاعدهسى نىن نفى اولونماقى و بىك لرىن خلق اىلن براابر اولماقلارى وبعضا دە عامى خلقىن آشاغارا قرار توتماقلارى دليل ديركى، بىزىم ائللەرە بويوكلوق اردىم، و اىل سفوه رليكە وايش باشارماق و فهم وادراتقا مربوطا ولارمىش و آپرى قدرتلر و گوجلرىن بىر بىكىن انتخابىندا تائىرى يوخوموش، نىچە كى، يوخارىدا كىن سۈلچەكىدە كلىب : (اوج اوخ، بوز اوخ يېفناق اولسا تازان اۇين يغما لاردا ردى، تازان گىرى اۇين يغما لاتدى، ...، قاچان تازان اۇين يغما لاتسا، حلالى نىن ئىن ئالىر، دىشا رى چىخا ردى، اوندان يغما اىددە رىردى). تورك لر آپرى ملتلىرى كىمى كىندلى و شەھرى اولا - ندان برى دە، قراردا دى ويا زىلى ومصنوعى قايدا وقانۇنلارا چوخ اىلە باغلى اولما يېلار و اقلىق عنعنەلر و طبىعى عادتلىرىنى آز يا چوخ بو زمانە جان قورو يوب ساخلىقىلار، اما او كۆزەل و فطرى و طبىعى مادت و خصوصىتلىرى قىدىم ائللەر حالتلىرىنده ياشابان و اونلاركىمى كۆچ و قۇن اىلهين تورك لرده هله دە قالىپلار و بوبىا خىى مفتلرو خاصىتلىر، شەھرىرە بىيغىشىمەين و كىندىرە سېفيشىمەين وائل بىچىمەيندە تالان چوخ قالىپىن بىيغىناقلارى اولمايان و عزىز ایران دا اىستكلى آذربايجاندان اوزاق ساخلانان تورك لر آراسىندا چوخ - چوخ دىدە دير، نىچەكى، ساوهنىن بىدا - دى شاھسۇون ائلىنىن و اونون قول بوداغى نىن ايچىنده معمۇل و لان خىتلىرى، هله دە كى واردىر.

انسانلارىن طبىعى مادتلىرىنە چوخ ياخىندىر وبو ائلىن خانلارى و بىك لرى مخصوصا كىچىن مەصرلىرde فقط اوز اىكىدىلىك - اىل سفوه رليك وانسانىت وايش باشاردىقلارينا گورە، او مقاملا را سەچىلىرىمىشلىر، بىو حقىقتىن چوخ آيدىن نۇونەسى ۸۳ اىل بوندان قاباق بىدا دى شاھسۇون ائلى نىن "كلىوند" طاپىھىسى نىن ائلخانىسى اولان مرحوم مەھىطى قلىخان اسعد نظام سيماسى دير.

اسدەتلا هنن ترا زىدى و جىڭىرى ئىباپ اشىن، جىقىقى سۈلچەگىنى اوخوما -
قدان قاباق لازمدىركى، ساوه دەياشا يان تورك ائللرین ئارىخچەسىنى
بىير نظر سالاق .

اول ساوانىن كىچىك و خىردا تورك ائللرینە با خىب او ندان صونرا
بىغا دى شاھسۇھەنلىرىن طايغا لارىنى واونلارىن بوداقلارى نىن فەرسەتىنى
گتىرك .

ساوادا ياشايىان "موغان" شاھسۇھەن ائلى آذربايجانىن موغان
دوزوندن گلىپ و اورادا يېر خوشلایپىپ و قالىپ و يېلاق - قىشلاق اندىب
وايکى طايغا يا بۇلۇنوبدور : "قىرىيغلى و قەرلى". نىچە عمرلىرى بوندان
قاپاپق "زىگر" ائلى فارس و شىراز اولكەسىندىن ساوايا گلىپ و بومىنچە
نى بىگەنىپ وتوركى دىلىينى اوز دىللرېندىن يېپىراق بىلىپ و اوگىرەشىپ
و اپشىلدىپ لر، نىچەكى اسەد نظاما راجع گلن ترا زىدى منظومەنلى
قلىخان زىگر "توركى" و اسەدنظا مىن اوز دىلىجە دەپىپ و اوز آدىنى
واسەدنظا مى وتوركۇن گۈزەل شەرىنى او منطقەدا ابدى لىشدىرىپىدىر .

"عرب ائلى" دە نظرەگلىرىكى، ياتورك بىغدادى ائلى ايلن ياخاشى
بىغداددا، ياخۇستان و يابوشەروشىرا رسمتىنندىن، ساۋىيە گلىپ و اورادا
اوتراق اندىب و عرب دىلىينى آتىپ و فارسى و هەنرلى تورك لرىن دىلىينى
اوگىرەشىپ و چىلخا تورك اولوب و بودىلى يايىپدىرى و عرب ائلى نىن ايکى
طايغانى مشهوردىپ بىرىپىسى "كىلکو" و بىرىپىسى دە " مېشىست ".

آز- چوخ "كورد" ائللرېندىن دە ساۋىيە گلىپ و بۇ منطقەدا و تراق
اندىپلر و ساوه نىن تورك، خلچ آدلى بىر بۇپىك ائلى ايلن قارىشىپ
و "كورددخلچ" يا "كۈرۈشىخ" آدىنى اوز لرىنە سەچىپ لر، نىچەكى، ھلە دە
كورد خلچ لردىن "تورشك" و "منزلك" كىندىلىرىنە بىررەعە ساڭىنديرىلە.

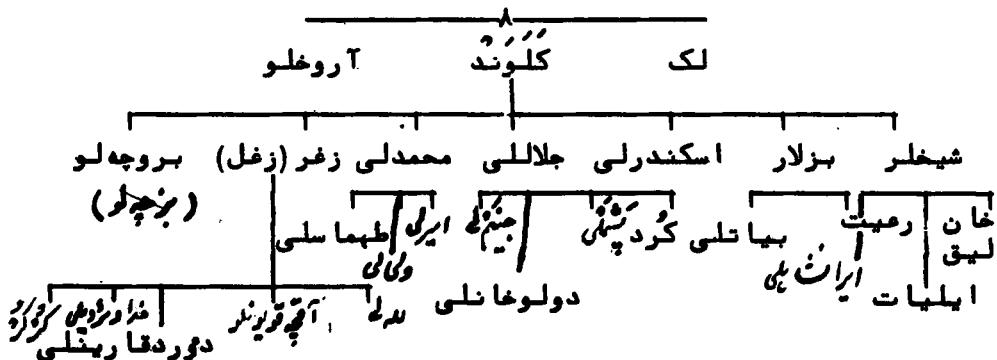
ساوه نىن بىغدادى شاھسۇھەن ائلى نىن اوچ بۇپىك طايغا لارى "لك"
"آرخلو" و "كلىوند" لىرىدىرلىر، بواقلىن بىغداددا كىلمەسى و طايغا لارى و ھەر
طايغانىن قول - بوداقلارى اوزو بىرچوغلۇ تحقىقات و وقت و دقت آپا -
راجا قدىركى، ھلەلىك بورادا او مفصل تدقىقاتا و شرح احوالاتا امکانى -
مېز بۇخدور و بوايش گىلەجىكە مەمول اولۇنور، فقط قىيسىسا جا اشارە
اٹلىرىكى، لىك و آرخلونون طايغا لارى و مىمەن بوداقلارى بونلاردا ن عبا
- رەتدىر : ۱- ايناپلى ۲- احمدلى ۳- ساتلى ۴- قوتلۇھ - الى قورتلۇ

ع - قره قويونلو ٧ - كوسه لر ٨ - ياريجانلى ٩ - جلهلى ١٥ - يخ دونلو
 ١١ - قاسلى ١٢ - سولدوز ١٣ - مهرا بلى ١٤ دوگر ١٥ - موصولو ١٦ بيركت
 لى ٧ الى چوكانلى ١٨ - دولتوند ١٩ - جليلوند ٢٥ - يخه وزير آشلى
 ٢١ - بهارانلى ٢٦ - شتلر .

كلوند طايفاسي نين قول - بودا قلاري آشاغيدا گلن نمودارا يالن

كoste ريلير :

اصل شاهسون بفدادى

مرحوم اسعدنظام شيخلر اصلى نين خانلىق تيره سيندن ديروشيخلرین
 اصلیات تيره سى ساوانىن زوند بخشى نين قطعه ٤ منطقه سينندە اولان
 گومولگان (گمرگان) آديندا كنده کى بوزماندا شهرىيارا جزء اولسوب
 اوز حياتلارينا ادامه و قىريلر .

بزلارين تيره لرى و اسكندرلى لر كندلى و شەھرىلى اولوب اللېقدان
 دوشوبىلر .

بروجلو تيره سى دىمك اولادى، همان بزجلو اولسون نىتجەكى بسو
 تيره اراك اطرا فىندا ياشا يارمىش ايندى اراكىن بىرىخشى بزجلو
 آدلانىب و بزجلولاردا ان اورومىيە كىدىبلر .

كلوند طايفاسي نين قىشلاقى، ساوانىن زوند بخشى نين قطعه ٤
 قىسمتىنده گومولگان و بوقىن كندلىرى ايمىش كى، ايندى شهرىيارا وستونە
 يازىلىير وها بىلە خرقان بخشى نين خان آباد آدى كند و گلگان آدى
 مزرعه سى ايمىش و يىلاقلىاريدا ساوه خرقانى نين بخشىنده وارما، لارەلىيشار
 و دوزك (دوزج) آدى وا و زمان ساوه نين مزلقان بخشىنده وايىندى
 هىدا نين درگزىن بخشىنده ما يېلان قا رلىق آدى كندلىرى ايمىش .

رحمتلى معطفى قلىخان بفدادى شاهسونلرى نين اىلى ايجىتىنده چوخ

سوييرميش و يوخاريدا شرح و تريلن حالتده حقيقته اهل اونو قابليت و ايكيديليک و انسانيتىينه خاطر ائلخانلىقينا يكتيرميشن ايميش نتجه كى بو قىهرمان ائلخانى بومقا ما يكتيشندن قاباق ائلى نين نهتىينى بير ئالم خانين يا اهل بيگى نين عليهنه رهبرلىك اشىد و اوزاڭلى - نين باشى بىللى لرى ايلن ياناشى بيرا ما مزادادا تظلم ايجون بست ده اوتوروب بالآخره زمانين حكمتى نين خواهشى ايلن بستى سيندىريسب و ائلى نين حقىقىنى آليپ و اوزوده "اسعدنظام" لقبىنه ملقب اولور، نتجه كى بوما جرانى "عامى" تخلصى اولان بيرخوقانلى شاعر فارسى ديليجىه دئىيبكى او قىمعەدن آرابير - آرابير نمونه ايجون نىچەبىت انتخاب انتمىشىك :

شكى خدا كەشكىت جهان مقتضى المرام « آ مدبهاروبوي گلمخوردېرمىشام خىمە زىندىرسون و سىنبل بکوه و دشت « لالىبدل چوداغ بەكى پىرشابجا مەقدۇزلاھ بودمراخان اهل بيگى « قمرى و عندىلىپ بوداڭل خوشكلام خاطر شىدىجىمع ز "سولدوز" با "زفل" « بىتندىشال بىزىرە زادە" امام ازمىعجا ما مېشد شاه با خىسر « كفتا وزىر روبرسان ازمنا يىن پەيام آ مدوز يۈرۈظم و كىرىندى عرض خود « ازاڭ خبىيەتكۈش بىزىرگ نىمك حرام چون خان رسىد خەدمەت شەدا دېپوسەاي « در خەدمەت اىستادىمما نىند پورسام فرمان نوپىس كىرد معىن دقىقە را « در سەدر و رۇخوانىدىبرا و حكم مشكىنام حكىمت نىمای بىن كەچسان حكم مىكىند « مسعود پورگىرددواب "اسعدنظام" اسعدنظام ملا اهل طرفىيندن ائلخانى اولماق حالىيىدا ۱۳۱۹ هجرى قمرى دە حکومت ناھىيە سىندين دە رسمى مقامى تائید اولونوركى بىو فرخون مصطفى قلىخانىن شىجه نامەسى آشاغىدا كلىپ :

عليقلىخان (اهل بيگى)

مەدىقلىخان	عبدالحسىنخان
مصطفى قلىخان (اسعدنظام)	
هەمای خانم عالىھەخانم فتحالخان نورالخان محمدولىخان توراخانم	
محمد عىنخان	
اما بومقالەنин يازماغىينا باعث اولان اسعدنظام قارداشى اوغلۇو	

قارداشی گلینی نی ۱۳۲۰ هـ. قمری ده (۸۲ ایل بوندان قاباق) یا گونوندہ سفل آپارماقی و بوها یل حادثه نین ترازدی مضمونندا و مخمس بیچیمیندہ و هجا وزنیندہ "نتجه کی صونرالاردا استاد شهریارین حیدربا باسی بو بحرده وبیرعالی سه ویبه ده دئیلیب" قلیخان زرگر و سیله سی ایله دوزه لن و دیلین منظومه نی تانیتديرماق واو منظومه ساوه خراقسان بخشیندہ و ۸۲ ایل بوندان بری بغدادی ائلی نین مخصوصاً کلوندطا یفا - سی نین دیللری نین ازبری و اوره ک دردلری نی گوسته رن ما ییلما غینی اعلام ائتمکدیر .

دئیلنلره گوره اسعد نظام او جا بویلو و بورسبیللى و دولو - بیرچک لى ایمیش و گوزلری نین هربیری بیرپااله جگیمیش رشیدلیقده اونا وردار یوخوموش ،اما اسعدنظام قدرته یئتیشمه میشدن قاباق زر - گر ائلیندن ایکی رشید قارداش بیری رشیدخان و بیری قریب خان و منطقه ده چوخ قورخماز و آدلیم ایمیش لر کی اسعدنظام بیر دوور مبارزه ده زرگر ائلینی و بوا یکی قارداشی خرقان محالیندا ائلليقدان سالیبدیر . و بیرروا یته قلیخان زرگر، کی بو ترازدی منظومه نی سویله ییب اونو اورک یا نیقیندان دئمه ییب بلکه طعنها یلن و سشوینمکدن دئیبیدیر .

اسعدنظام مین آدى مصطفی قلیخان و آناسی نین آدى علیقلیخان ایمش کی، خرقان نین واراما کندیندہ . اکلشن منصورلشگر آدیندا تورک - خلچ خانی نین "ختن" خانم آدیندا با جی سینی آلیر، کی اونلاردان بیرقیز دنیا یا گلیر و همای آد قویولور، بیرمدتدن صونرا ختن خانم اولبور . اسعد نظام مین بیر آپری قادینی دا خدیجه خانم ایدی کی، ائل ایچیندہ "گلین خانم" مشهور اولوب و امیدعلی خان قرابیگلونون قیزی و قزوین و همدا ن وساوه نین آدلیم یاغی سی (محمدآقا شینگلیلی) نی اولدوره ن شاهسونهون "فتح سلطان" ین عمده سی ایمیش .

اسعد نظام مین یوخا ریدا چکیلن ماٹله سیندن آد آپارمالی بیریسى ده قارداشی مهدیقلیخان دیرکی، اودا سفل حادثه سیندہ آرادان گفتیمیش - دی بیری ده اوغلو فتحالله خان دیر کی، اوزوندن صونرا اسعدنظام لقبینی آلمیش و اتلخانی یئرینه گئچمیش دیر (عمل گلین خانم اتلخان تلیق وظیفه لرینه یئرینه یئتیرمیش)، بیری ده قیزی همای خانم دیرکی، منصور لشگر ناحیه سیندن اوشاقلیق ایا میندا و اسعدنظام می سفل آپاراندان

صونرا ظاھرا گئورونه وارما کندینه دعوت اولونورو ختن خانمین ارشیه سی گلین خانم وسیله‌سی ایله توتولما ما زلیقا گئوره ایسته ر. ایسته مز او خیردا قیزین کبینین منصورلشکرین او غلو محسن خانا او خوندورو - لورکی خلچ خانیندا بويشريش بعدادی شاهشوهن ائللبری نین حقیقی ائلخانی سی "گلین خانما" چوخلو دکیب و همای خانمی گوجا یلن منصور لشکرین الييندن آلیب آپارماقا واراما کندینی نئچه يوزشا هشوهن آتلی سی ایله محاصره ایدیر و بالاخره منصورلشکر بواشلین قهرمان قیزینین انتقام اودونو سوندرمک ایچون اوزونون اوچ یاشلى فرخنده آدلی قیزینی همای یشرينه گلین خانم او غلو محمدولی خانا گله جکده قادین اولماق نظری ایلن نشانلاییب ویولا سالار و گلین خانم خلچ کندینین محاصره سیندن ال گؤتورور.

فرخنده خانم خلچ لرین تورک لجه‌سینی بیلمزیمیش فقط شاهشوهن لهجه‌سی ایلن دانیشیب و اوز آناسین دا تانیما زیمیش واون بشش يا - شیندا خرقانین علیشار کندینین اطاقلى مرعینده (اوله اوینفرده کی، اسعدنظامی سئل آپارمیشدی) (فرخنده خانم ایلن محمدولیخانین هویسلارى توتولور).

اما مثل حادثه‌سی ایلن قیسسا تاریخچه‌سی خرقانین مصراقان کندینده اولان زینت المجالس کتابی نین بیرنسخه‌سی نین قیراغیندا آلارلى میرزا عبدالله بىلە یازیب : " بتاریخ یوم پنځښه هیجدهم شهر ربیع الثانی هجری قلب الاسد تابستان زمان ظهر باران وتکرگ شدید و سیل جریان پیدا کرد در مرتعه ویس آباد مرحوم اسعدنظام و برادرش مهدیقلی و پسرش نورالله خان و عروس عمومیش جعفرقلیخان به سیل غرق شده و تمام ااثاث البیت آن مرحوم راسیل برد ۱۳۲۰ مطابق پارس ائیل ."

او حادثه‌نی ۱۳۲۰ هجری قمری ده تنظیم اولونان بیراسته‌هایدیه صحیفه‌سی نین آلتیندا خرقانین مصراقان و دوزک آدلی کندلری نیناها - لیسی و شخصیتلىرى ده تایید ائتمیشلر. ما عصرین طلبینه گئوره واشل نا موسونون خرمت و عصمتینی ساخلاتماق ایچون بوشها دتنا مده جعفرقلی خان گلینیندن آد آپاریلما پیدیرلر. (بواستشه‌دیه و نئچه آیری اصلی سندلری آقای محمدعلیخان اسعدي جتا بلاري مولغین اختیاریندا قویوبلاز کی، اسعد نظامین کتابیندا گله جکده استفاده اولونا جاقدیر).

دشک اولورکی، شها دتنا مه تخمينا ۳۷ مهم شخصيتلرین مهری ايله
مۇھورلۇنىمىشىدیر.

اٹلهكى رواپت اولوتوب مرحوم اسعدنطا مى سئل آپاران ايل كلوند
طا يفاسى اون ايکى مين ائولىدىن آرتىقمىش، اسعدنطا مين بوردوخرقا -
نinin علىشار كىنى نىن ويس آباد مرتعهسى نىن اطاقلى آدى چولوندە
قورولموشوموش، اوساعت اسعدنطا مىلكه آيرىلاريدا يايىن اىستىسىنە
خاطر ناھاردان صونرا ياتىپ يوخودا يىمىشلر.

اسعدنطا مين چا دريندا، ائوا يچى سى ويختانلاريندا اون دۇرت مين
تومن اشرفى وقىزىل وگوموش پولو وارىميش كە حکومت حكمى ونېچەقا زاق
ما مورىتىا يىلن اىللەيىخ خراجى آدىنا ائللىرىدىن توپلانىپ وجا دردا ساحلانا -
رمىش كى، تەرانا گۈنەدەزىلسىن.

بختىن قالالىقىندان يائى گۈنۈنده گون اورتا دان صونرا بىرقارا
بولوت گلېپ اطاقلى چولونون اوستونو آلىر، ا وشدت اىلن دولو ويا غىش
كلماق او فصلدە هەچ كىمسەنин خىالينا خطورا ئىتمەزا يىمىش كى، بىر آندا
كۈرولوركى، سئل نىچەسىن زنجىرىن قىرمىش دەلى لى لر كىمىن بوردو باشىنا
آلىپ كى، يىخولايى نلار، هېرىرى تەسىك بىر جور زختخوابدان قالخىب وچا در
لاردان چولە قاچالار، ا ما اسعدنطا مين اوج ياشىندا "نوراللهخان" آدىنا
خىردا با لاسى چا دردا قالمىش ايمىش كى اسعدنطا مقولخاما زوا وزگونچو
اولماقىنا خاطرسىلدىن قورخاما يىپ، اوزونو نەنگ كىمىن سەلىن اورتا -
سەيندا چادر اىچىنە كى ھله دىرەك لرى يىخىلمە مىش آتىپ ونوراللهخانى
قوجا قلايىپ اىستەركى چا دردا خارج اولسون سئل چا درى اسعدنطا ما يىلن
نوراللهخان باشىنا يىخىب واونلارى چا درا بورو يوب باشىنا آلار، كەنە
بۇحال وحىشىدە اسعدنطا اوزونو سو اوزونە يېتىرىپ واشارە اىلن سئل
قىراغىندى ا باش و كۈزلىرىنە ووران اىل - آرخاسىندان اىپ وامداد
اىستر ولى سئل آمان وئرمىز، ايندى بوسىز و بودا قلىخان زىگرىن اسىد
نطا مين سئل آپارما دردى وساوه نىن بىلدەرىپ واشىرا يىلن اورە كىنە اود
ووران وھرعا طفالى انسانى ياندىرىپ ياخان وساوه تورك لرى نىن
"حىدر بابا يىا" ا وخشى يان منظومە سەيندن الله گلن پا رچالار:

* آپارما سئل آماندى *

قا رأبولوت گۈى اوزونو توتوب دور * هەچ بىلەنم بختىمە دەن ياتىپدىر

چرخ فلک قوللارىمى چاتىپدىير * آرالان، آرالان، آرالان بولوت
با شىمېز اوستوندە، قارالان بولوت

چا درى قورموشدو دىرىپىننده * من بىرچرا فىدىم او "كلىوند"
قىرخ بىندو آتلاريم قالدى چمندە * آپارما سىتل، آپارما سىتل آماندىير
"اكبرخان - اصغرخان" (۱) مىلن ياماندىير

سەل اوپىنا دى چا دروما دايياندى * هربوخلايان يوخوسوندان اوپياندى
"گلىين خانم" (۲) دىدى: واى ائوييم يىا * يەممەن ال گوتور قارالى بولوت
بۇردا ان رە اول كونان بلالى بولوت

تولو گىلدى داغ وداشدا انندىرىدى * داشلار دىكدى، قول قىچىمىسىنىدىرىدى
ايندى بىلدىم فلک گوجون بىلدىرىدى * بوسەل منىم دودمانىم داغىتىدى
فلک ووردو خانمانىم داغىتىدى

خاراب قالسين اطاقلۇنىن؟ چۈللەرى * ياغىش يأغدى، جوشقون افتدى سەللەرى
سودا اوزەر "نوراللەخان"؟ ڭۈللەرى * خىردا اوشاق داغ وداشا چالىنىدى
"خىدەخانم" يانا - يانا قال ايندى

اون اىكى مىن قاراچاذر دىرىھەكىم * اون اىكى مىن ائولى يېتىرچۈرەكىم
اورەكىمەدە قالدى منىم دىلەكىم * بۇندان بىلە دشمن افەل ال تاھار
نامىرد غەنئىم اولكەمېزدە آت چا پاھار

اڭلخانىدىم، اڭلخانىلار ايچىننە * گوموش بوخۇو آتلاريمىن قىچىننە
اڭلخانىنى سەل آپاردى بىچىننە * هىنى باخارا مەستلىين آردى توکنەر
هىنى باخارا مەستلىين آردى توکنەر

كىم گورموشدو ياي گونوندە بورانى؟ * بىرگوندە افيلى يەدوردىنا حق قانى؟
سەل آپاردى مەطفى قلىخانىي؟ * يورد داغىلەدى، او بالارىم كۈچەلەر
مالىم جانىم گەفتىدى امك ھەچ اولدى

كىم گورموشدو ياي گونوندە قاراولا * آدىنا آخشامى ناطۇوار^۹ اولا
دشمنلەر بخت واقبال يىسا راولا * دوستلارىمېزىياس دونونو گەۋەلەر
"اسعدنظام" گەفتىدى آخ واى دەۋەلەر

قارا بولوت قالخىب گىلدى هاوايا * دوشمن دكىيل دوراخ كەداخ داوايا
قىلم - دوات گتىر يازاق ساوايا * ساوانىن خاڭلارى بىزلىن ياماندىير
قول وقرار، ايلقا رلارى ياماندىير

"اسعدنظام" بو درەدەن يولساندى * قىزىل ساعت بىلە كېنەن ساللاسىدى

لشى ئىفتىدى واراما دا چاللاندى^{۱۰} « آماندىر سەل دېرىكلىرىمى اگىمە
 اوزومو آپاردىن، بىلاما دىكمە
 قازاق^{۱۱} خېرى ئىفتىدى خان دورسەلگىڭى» تايىرىمىدىن دوردوم سەل ائوه دولىڭى
 عجيز "نورالله" مى اليمدىن ۲لىدى « كۈزلىرىمىن بىرەن نورو چىكىلىدى
 الف قدىم دال بوبۇ تىك بىوكولدى
 ال ايماقىم بىرەن اوزدو آغلادىم « تاجانىم وار بىدى اوزوم ساخلادىم
 باشىم يارىلىدى داغ داشا اوغرادىم » اوغۇرومۇز بىزىمەھىچ خېرىا ولماڭى
 بو يېلاقدا بىزەھىچ سېير اولمادى
 ووردو داشدان داشاسىنىدى قوللارىم « عرا ما او تورسون آغىزى ئىللەرىم
 حنالى با رماقلار، بور^{۱۲} سېمىل لرىم » خەرەپىنن^{۱۳} قاتا دوندو قارداشلار
 بىزە ئىلمى و سەم اولدو قارداشلار
 خاراب اولسون "ويس آبادىن"^{۱۴} درەسى « دوردىياندان سەل گلىرى، اولمۇرچارى
 اسىد نظامايدىم ئىللەر اېيەسى « بوندان صورا دودمانىم داغىلىرىم
 اىل قويونو ياد اولكەدە ساغىلىرىم
 كىيم كورموشدو بىربىلە طوفان اولا؟ * فلك بىرىپىن بىلە يان اولا؟
 مندن صورا "ابوالفتحخان" خان اولا * هىچ بىلەنر باشانەلر كەجاخ؟
 دونيا كىمدەن صورا، كىمە قالەجاخ؟
 يەدان دولوا شرفىدى، قىزىللىدى^{۱۵} * سەل آپاردى اليم الدن او زولدى
 باشىم دىگى داشدان داشا ازىلىدى « دەپىن بول، دىوان، خراج آلماسىن
 كلىوندى سىخىب دارا سالماسىن
 جوت يخدا نىم "خشگىرى"^{۱۶} دە تو تولىد * افو اېچىنەدە، اىل اېچىنەدە ساتىلىدى
 "مەطفى" نىن با رماقلارى چاتىلىدى « بواپل بىلاق بىزلىرە قىشلاق اولدى
 آچىق چول اىللەر دار دوستاق اولدو
 كىدىن دەپىن مىزىز قىزىم تورانا » غلىانى دولدورا وئە جىپەرانا^{۱۷}
 جوت - جوت عربى آت قالدى ويلانا * مندن صورا آتلارىمى مېن يىوخ
 بىر قوج اىكىد سردارىمى^{۱۸} كىفىن يوخ
 سەل اوپىنا دى اوطا قلىدان كىتىردى * واراما^{۱۹} دا كىرچك^{۲۰} لىكە يېتىردى
 منصورلشىك^{۲۱} جنازە مى كوت سوردى « آنابا جىم قاشىم قاتا بولاندى
 قىرمىزى بىرچەكىم لاتا^{۲۲} بولپاندى
 بىلە دەپىر (قلى)^{۲۳} شعرى دوزەلدى * سەنۋشتى يازىلمىشدى ازلىدىن

بئويوك خان ۲۵ جنا زم سالما نظردن * اتلخانوين خوارا ولما سين اولوسو
آغلاسين ياسيندا افلی - اولوسو

اطا قليدا ن واراما كندىنин كرچك لىك مزرعه سينه ايکي آقاج ۲۶
يولدور، سەل او دورد بختى دونموشو هربىرينى بىرىشىرده بوغوب اسعد
نظا مين نعشىنى واراما نين كرچك لىك مزرعه سينده بير "سىد" سوگوت -
بيد" آقا جىنин دوشونه يا پېشىدىرىپ، لات ولايا ۋچىل - چىرىپى ۱۷ يلىن
اوستۇنو امور تور، واراما دا بىر حسینلى ۱۸ خطاب اشدر مىشلر، ابىي سيد آقا جىنин
بىيخىنده پالچىق اىچىنده بىرسىر دىستلى بىلەك گۇرۇركى ھولەسک تاچىپ
منصور لىشكىرە خېر آپارار منصور لىشكىرە او رادان كى، احتمال وئرر اسعد
نظا مىلىن ياناش آروات خلقلىرىن دن و خان ملارىن داندا سەل گتىرمىش
اولسون اوحدود دلارا گىدىپ - گلمەگى ياساق اىدەر و جنا زەنلى ياجنا زەلرى
تا پاندان صونرا - احتراما يلىن اسعد نظا مين جنا زەسين گۇتۇرۇر، بىر
روايتە اسعد نظا ماطا قلى چۈلۈنده و بىر آيرى داها دوغرو روايتە دە
قى شەھرىنده "حضرت معصومە علیها سلامين" صحنىنده نورالله خان ايلىن
بىر يېرددە دفن اولونوب دور.

قلبخان زرگرىن آرىي جالب و متنوع سوزلەرىدە واردىركى، ھلە بىزىم
الىيمىزە چاتما يېبىدىر، آنجاق آختا رىشلارىمىز دوا ماشىدىر. ما بىردەشمەلى
سوزدە بودوركى، اسعد نظا مين اون دوردىمەن تومن اشرفى تىزىزىل و گوموش
خراجا مربوط اولان پوللارىنى دا سەل آپارىپ كى واراما چائىنин اطرا -
فيىندا ياشايىنلار (آمرىكا يېنگى تاپىلان اىللەر دە و اونون چايلارىندا
مەاجىلر تىزىزىل آختاران كىمى) بۇ آخىلارا جك بوجا يېن دلىك دەشىگىنده
اشرفى آختارىپ و گاھدا ن دا بعضى سەھلر تاپىلار مىش بوم ئۆزۈمەن نىن تو -
پلاما قىيىندا اول اوز آنام كى، عمرۇم بويو اونا مدېيونا ما وشاقلقىق ايا -
مېندا آتا و آنا بئويوك با باسى وقاردا شلارى و عمىسى يلىن مىرقان دان
اھولرى جبا ول ويغما اولونوب واودا چكىلىپ و اوزلەرى جبراً واراما
كندىنە سورگون اولماقا خاطر اسعد نظا مين سەل آپارما منظومە سىنەن
ئىچەبند واراما اھالى سىنەن اوگىرە شىپ و اوزوردە يارىم قرن، حدودىندا
اونلارى بىرمقدس و ردكىمى ذكرى اىدىپ منيم كىمى ائل سئورە را و غلونى
يېتىرىپ دىرىوبوبارەدە بولوبىندى آقاتقى، مىرقانلى اوستادو بئويوك
ملى شاعرىمىز آقاي اكىرخان رزاقي و آقاي محمد زمانى صوفىلر، علیشا رلى.

نصرت آقا، ورچندلی آقا، حسن صادقیان، وارا مالی حاج محمدعلی مددی و اونون قادینی زینب خانم و علیشا رلی آقا، هنوزه زرگر و حجیب لسی میرزا محمدقلی و بلاخره مرحوم اسعدنظامین نواده‌سی آقا محمدعلیخان اسدی، اصیل مدرک لری بیزیم اختیاریمیزدا قویوبلاز وها میسی التریندن کلن هشیج بیریا ردیمی اسیرگه مدیبیلر، بوناگوره‌ده، ونلارین‌ها من سینا اوز درین منتدار لیقیمی بیلدیریم.

- ۱) اکبرخان واصفیخان اسعدنظامین محلی رقیب لریندن ایمیش ۲۰) گلین خانم، همان خدیجه خانم و اسعدنظامین شاهستهون افغانستان اولان قادینی دیر. ۳) تولو = دولو. ۴) اطاقلی = ویس آبا دمرتعه‌سی نین بیرقسنه. ۵) بوراللهخان = اسعدنظامین خیردا بالاسی. ۶) بوران = طوفان.
- ۷) اشاره دیر اسعدنظام، توراللهخان، مهدیقلیخان و جعفرقلیخانی ن گلینه کی، بو دورد نفری سفل آپاریب. ۸) مطفی قلیخان = اسعدنظام ۹) ناطووار = ناطیار، ناجور. ۱۰) اسعدنظامین نعشی وارا مادا چاللا نما یبدیر، بومصراع، اسعدنظامین وارا مادا نعشی پالچیقلارایچینده چاللا نعماقا اشاره دیر. ۱۱) قازاقلار بقدادی افغانین خراجین ییغش دیریسب مرکزه آپاراما اسعدنظام اوردو سوندا واریمیشلار. ۱۲) بومصراع گو- سته دیرکی اسعدنظامین توکلری بوروموش. ۱۳) خره = لجن ۱۴) ویس آبا د ساوه خرقانی نین علیشا رکنی نین چوللریندن حساب اولونور.
- ۱۵) اشاره دیر اسعدنظام مدان صونرا، ابوالفتح خانین افغانستانیفینسا.
- ۱۶) اشرفی لر و قیزیللر اون دوردمینه قدر افغانین خراجی ایمیش.
- ۱۷) خشکری = خشکرود، ساوه نین زرنده بخشی نین کندلریند دیرکی وارا ما جایی اورادان گچبر. ۱۸) چیران = اسعدنظامین عاقل سیندن بیسری اولمالیدیر. ۱۹) سرداری = بیویوک شخصیتلرین او مصده اوست گشیپلی.
- ۲۰) وارا ما = منصور لشکرین وختن خانمین کندی کی، اسعدنظام من سفل اورا گتیریر. ۲۱) کرچک لیک = کرچک اکیلن مزرعه کی وارا ما املکیندن ما یی لیر. ۲۲) منصور لشکر = وارا مادا خلیج خانلاریندان و اسعدنظامین قابنی ایمیش. ۲۳) لات = گل ولای، لجن. ۲۴) قلی = قلیخان زرگر بونظومه نی خلق افغانین دیرکی بیریفرده، "ا" میر آدلی بیر شخص بونظومه ایلن معرفی اولونوب دور. ۲۵) بیویوک خان = بورادا منظور، منصور لشکر دیر.
- ۲۶) هر آفاج ۵ کیلومتر دیر. ۲۷) چیل چیربی = آغا جلار بوداغی و بناش قولاغی.
- ۲۸) ابیه = او شخمن بولفظ اوسته تکیه اولما فینا خاطئر اونا ابیه دیرمیشلر.